

Wymagania na poszczególne oceny do programu nauczania „Zrozumieć przeszłość” historii dla klasy 1 liceum ogólnokształcącego i technikum

Uwzględnia zmiany wynikające z uszczuplonej podstawy programowej, obowiązującej od września 2024 r. Szarą aplą oznaczono treści, o których realizacji decyduje nauczyciel.

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
Zrozumieć przeszłość	<ul style="list-style-type: none"> Cele badania i nauczania historii Znaczenie historii Klasyfikacja źródeł historycznych Epoki – podział i prosta charakterystyka Nauki pomocnicze historii 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>historia, prehistoria, nauki pomocnicze historii</i>	– rozpoznaje rodzaje źródeł historycznych – klasyfikuje źródła historyczne – wymienia w kolejności chronologicznej epoki historyczne	– opisuje rodzaje źródeł historycznych – wyjaśnia zasady krytycznej analizy i interpretacji różnych rodzajów źródeł historycznych	– wskazuje i wyjaśnia ramy chronologiczne poszczególnych epok historycznych	– wyjaśnia zasady pracy z materiałami źródłowymi – analizuje różne oceny historiografii, dotyczące dziejów ojczystych i powszechnych
Rozdział I. Pierwsze cywilizacje						
1. Początki historii człowieka	<ul style="list-style-type: none"> Zarys antropogenezy Rewolucja neolityczna 	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria</i> – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i>	– prawidłowo wyjaśnia pojęcia: <i>antropogeneza, rewolucja neolityczna</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i>	– wymienia w porządku chronologicznym etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie rewolucji neolitycznej	– przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – opisuje etapy ewolucji człowieka	– w szerokim aspekcie przedstawia i wyjaśnia dokonania naukowe Karola Darwina
2. Narodziny cywilizacji	<ul style="list-style-type: none"> Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw Ustrój państw-miast sumeryjskich Znaczenie wynalezienia pisma Osiągnięcia Sumerów Współczesne dziedzictwo kultur Sumeru i innych 	– wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe	– wskazuje na mapie obszar Sumeru – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw	– opisuje warunki naturalne Mezopotamii – wyjaśnia okoliczności powstania i rolę pisma – wyjaśnia rolę Sargona Wielkiego – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Sumerów – wyjaśnia cechy religii Sumerów	– opisuje okoliczności powstania i cechy najstarszych miast – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny powstania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur

	najdawniejszych kultur Mezopotamii					Bliskiego Wschodu
3. Babilonia i Asyria	<ul style="list-style-type: none"> • Ukształtowanie się pierwszych imperiów • Najważniejsze kultury: Babilonia i Asyria • Wierzenia ludów Mezopotamii • Kodeks Hammurabiego jako jeden z najstarszych zabytków prawodawstwa • Nauka, sztuka i wierzenia starożytnej Mezopotamii 	– wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii	– wyjaśnia cechy ustrojowe mezopotamskich państw – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustroj polityczny oraz struktury społeczne Babilonu i Asyrii – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii Babilonu i Asyrii – wyjaśnia rolę Hammurabiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa	– opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Asurbanipala – wyjaśnia specyfikę armii asyryjskiej	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania imperiów w rejonie Mezopotamii – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii – wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
4. Państwo faraonów	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieje polityczne z podstawową periodyzacją dziejów Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	– wskazuje na mapie Egipt i Nil – wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej – rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje piramidy egipskie i wyjaśnia ich rolę	– opisuje warunki naturalne Egiptu – opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu – rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej – wyjaśnia okoliczności powstania piramid	– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu – opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu – wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu – wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Narmera, Ramzesa II	– w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu
5. Kultura starożytnego Egiptu	<ul style="list-style-type: none"> • Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji 	– rozpoznaje pismo hieroglificzne – rozpoznaje świątynie	– wymienia główne cechy religii egipskiej – rozpoznaje dzieła sztuki	– wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji	– w szerokim aspekcie przedstawia rolę religii dla dziejów	– porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów

	<ul style="list-style-type: none"> Egiptu Sztuka starożytnego Egiptu Badania cywilizacji egipskiej Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu 	egipskie i wyjaśnia ich rolę	egipskiej	egipskiej – wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską	starożytnego Egiptu – wyjaśnia rolę Echnatona	Mezopotamii i Egiptu – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu – wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
6. Inne cywilizacje Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> Cywilizacje Bliskiego Wschodu: Izrael, Fenicja, Persja i Hetyci Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie Kolonizacja fenicka i znaczenie handlu w starożytności Ewolucja pisma – wykształcenie alfabetu Współczesne dziedzictwo starożytnego Izraela 	– wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą), Fenicji, Persji – wymienia główne założenia monoteizmu – rozpoznaje pismo fenickie	– wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej – wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej – wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan	– opisuje cywilizacyjną rolę Hetytów – za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela, Persji – wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej – wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu – charakteryzuje specyfikę imperium perskiego	– opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego – ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona – w porządku chronologicznym opisuje rozwój imperium perskiego – wyjaśnia rolę Cyrusa Wielkiego, Dariusza Wielkiego	– w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności – wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości – porównuje cechy religii ludów starożytnego Bliskiego Wschodu – porównuje i ocenia ustroje społeczno-polityczne starożytnych cywilizacji
7. Cywilizacje Indii i Chin	<ul style="list-style-type: none"> Cywilizacja Indusu i Żółtej Rzeki Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii 	– wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki – rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin	– wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin – rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne	– wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin – wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu	– opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin – opisuje cechy ustrojowe i społeczne państw Dalekiego Wschodu	– wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin – porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów starożytnego Bliskiego i Dalekiego Wschodu – porównuje systemy

						prawne i etyczne cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu
Rozdział II. Dzieje starożytnej Grecji						
1. Początki cywilizacji greckiej	<ul style="list-style-type: none"> Wpływ warunków geograficznych na powstanie cywilizacji antycznej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie teren Grecji wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji na dzieje Hellady prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Hellada</i>, <i>Hellenowie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki naturalne Grecji wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcie „<i>wieki ciemne</i>” 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie: <i>wojna trojańska</i>, „<i>wieki ciemne</i>” 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje warunki naturalne starożytnego Wschodu i Grecji wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Greckie <i>poleis</i>	<ul style="list-style-type: none"> Kształtowanie się alfabetu greckiego Charakterystyka <i>poleis</i> greckich Obszar starożytnego świata greckiego Kulturowe, obyczajowe i polityczne elementy wspólnoty Greków w starożytności Wielka Kolonizacja i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcie <i>polis</i> wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Kolonizacja</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje proces i wyjaśnia znaczenie Wielkiej Kolonizacji opisuje struktury społeczne <i>polis</i> 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką wyjaśnia znaczenie rewolucji hoplickiej wyjaśnia rolę religii, języka i sportu jako czynników integrujących Hellenów 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
3. Antyczna Sparta	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie i rozwój Sparty Ustrój Sparty Organizacja społeczeństwa Sparty Wychowanie i życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Spartę prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia</i>, <i>wychowanie spartańskie</i> wymienia główne organy władzy w Sparcie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty opisuje strukturę społeczną Sparty prawidłowo stosuje pojęcie <i>helota</i> wymienia etapy życia spartiaty 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie prawidłowo stosuje pojęcia: <i>efor</i>, <i>geruzja</i>, <i>zgromadzenie ludowe</i> opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty wyjaśnia rolę Likurga 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty

				– wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Sparcie		
2. Ateńska demokracja	<ul style="list-style-type: none"> • Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Zarys wielkich reform wprowadzających demokrację • Charakterystyka demokracji ateńskiej • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten 	<p>– wskazuje na mapie Ateny</p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie Peryklesa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel</i></p> <p>– wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach</p>	<p>– wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ostracyzm, demagog, tyran</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Aten</p> <p>– rozpoznaje plan antycznych Aten</p>	<p>– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenie ludowe, Rada Pięciuset, sąd ludowy, strateg</i></p> <p>– wyjaśnia sytuację prawną kobiet w Atenach</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa</p>	<p>– porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty</p> <p>– wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej</p> <p>– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską</p> <p>– w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa</p>
4. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Rozwiązania militarne Greków • Odniesienia do zmagañ grecko-perskich w kulturze współczesnej 	<p>– wskazuje na mapie Persję</p> <p>– umiejscawia w czasie wojny perskie</p> <p>– rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego</p> <p>– wskazuje odniesienia do dziejów starożytnej Grecji w kulturze współczesnej</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera, bieg maratoński</i></p> <p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina, Plateje, Mykale)</p>	<p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską</p> <p>– wyjaśnia genezę wojen perskich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków</p> <p>– wymienia skutki wojen grecko-perskich</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa, Leonidasa, Temistoklesa</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy</p>
5. Potęga i upadek antycznej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> • Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją • Wojna peloponeska • Wpływy greckie w antycznym świecie • Skutki rywalizacji w świecie greckim po zakończeniu wojen perskich 	<p>– umiejscawia w czasie wojnę peloponeską</p> <p>– wskazuje na mapie Ateny, Spartę i Teby</p> <p>– rozpoznaje ateński Akropol</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>hegemonia</i></p> <p>– podaje przyczyny i skutki wojny peloponeskiej</p> <p>– wymienia główne etapy wojny peloponeskiej</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje wojnę peloponeską</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Leuktrami</p>	<p>– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie wielkich polityków: Peryklesa, Kimona</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojny peloponeskiej dla dziejów Hellady</p>

6. Świat duchowy starożytnych Greków	<ul style="list-style-type: none"> Religia grecka Narodziny filozofii greckiej Homer i literatura grecka Teatr w Grecji Igrzyska olimpijskie w starożytnej Grecji i współcześnie Początki dziejopisarstwa Znaczenie kultury greckiej dla świata starożytnego 	<p>– rozpoznaje głównych bogów greckich</p> <p>– podaje cechy religii greckiej</p> <p>– rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie</i></p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura helleńska, wyrocznia delficka, gimnazjon</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Homera</p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków</p>	<p>– wyjaśnia rolę: Sokratesa, Platona, Arystotelesa</p> <p>– opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii)</p> <p>– opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w Grecji</p>	<p>– opisuje główne cechy jońskiej filozofii przyrody i poglądy sofistów</p> <p>– wyjaśnia rolę: Talesa z Miletu, Demokryta z Abdery</p>	<p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji</p>
8. Sztuka i nauka antycznej Hellady	<ul style="list-style-type: none"> Kanony piękna i architektura grecka w późniejszych epokach Rzeźba i malarstwo wazowe Matematyka i fizyka Archimedes i wynalazki techniczne Greków Osiągnięcia naukowe starożytnych Greków współcześnie 	<p>– rozpoznaje najważniejsze dzieła sztuki i nauki starożytnej Grecji</p> <p>– rozpoznaje świątynie grecką i wymienia jej cechy</p>	<p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia sztuki i nauki antycznych Greków</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>historiografia</i></p>	<p>– opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji</p> <p>– wyjaśnia rolę Archimedesesa</p>	<p>– wyjaśnia rolę wielkich naukowców: Pitagorasa, Hipokratesa, Herodota, Tukidydesa</p>	<p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji</p>
9. Podboje Aleksandra Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie imperium macedońskiego Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej Postać Aleksandra Macedońskiego i jego rola w dziejach ludzkości 	<p>– lokalizuje na mapie Macedonie i Persję</p> <p>– lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– rozpoznaje hoplitę macedońskiego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego</p>	<p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (Granikos, Issos, Gaugamela)</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>epoka hellenistyczna</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej</p> <p>– wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego</p> <p>– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego</p>

10. Świat hellenistyczny	<ul style="list-style-type: none"> • Podział imperium Aleksandra Macedońskiego • Świat śródziemnomorski pod dominacją macedońską • Państwa hellenistyczne • Kultura hellenistyczna 	<p>– lokalizuje na mapie imperium Aleksandra Macedońskiego i państwa powstałe po rozpadzie imperium</p> <p>– lokalizuje w czasie śmierć Aleksandra Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje starożytną Aleksandrię</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>kultura hellenistyczna</i></p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacyjne epoki hellenistycznej</p>	<p>– wyjaśnia główne cechy kultury hellenistycznej</p> <p>– wyjaśnia główne założenia epikureizmu, stoicyzmu i cynizmu</p> <p>– wyjaśnia cechy religii w czasach hellenistycznych</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym rozpad imperium Aleksandra Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii hellenistycznych</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia ponadczasowe znaczenie epoki hellenistycznej</p>
Rozdział III. Antyczny Rzym						
1. Starożytna Italia i początki Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • Ludy starożytnej Italii • Powstanie Rzymu – mit i rzeczywistość • Rzym królewski 	<p>– wskazuje na mapie Italię, Rzym</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie Rzymu</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia</i></p>	<p>– opisuje warunki naturalne Italii</p> <p>– wskazuje na mapie tereny zamieszkiwane przez Etrusków</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, patrycjusze, plebejusze</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Rzymu w okresie monarchii</p>	<p>– opisuje legendę o powstaniu Rzymu</p> <p>– wyjaśnia rolę Romulusa</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę Serwiusza Tuliusza</p>	<p>– porównuje warunki naturalne Grecji i Italii</p> <p>– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p>
2. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> • Społeczeństwo republiki rzymskiej i źródła napięć społecznych • Walka o prawa plebejuszy • Powstanie republiki i zasady jej funkcjonowania • Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej 	<p>– lokalizuje w czasie powstanie republiki</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, obywatel</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>monarchia, republika</i></p> <p>– wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>konsul, dyktator, patrycjusze, plebejusze</i></p> <p>– opisuje strukturę społeczną Rzymu</p> <p>– rozpoznaje plan antycznego Rzymu</p>	<p>– opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii</p>	<p>– wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku</p> <p>– wyjaśnia podobieństwa i różnice w rozumieniu pojęć <i>obywatel</i> i <i>obywatelstwo</i> w</p>

						starożytnej Grecji oraz Rzymie
3. Podboje Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja armii rzymskiej Podboje Rzymu w Italii Wojny punickie Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne Podbój świata śródziemnomorskiego Powstanie Imperium Rzymskiego 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium</i></p> <p>– rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja, triumf</i></p> <p>– opisuje strukturę legionu rzymskiego</p> <p>– wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickich (Kanny, Zama)</p>	<p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską</p> <p>– wyjaśnia genezę wojen punickich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian</p> <p>– wymienia skutki podbojów rzymskich</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego</p>
4. Zmiany społeczne w republice rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> Grupy społeczne w społeczeństwie rzymskim i zmiany ich składu na przestrzeni dziejów Wpływ podbojów na sytuację społeczną Rzymu Niewolnictwo w starożytnym Rzymie: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różny status niewolników Powstanie Spartakusa – przebieg i skutki 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, obywatel, niewolnictwo, gladiator</i></p>	<p>– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>proletariusze</i></p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie Spartakusa</p>	<p>– opisuje położenie różnych grup niewolników w Rzymie</p> <p>– opisuje powstanie Spartakusa i jego skutki</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian społecznych w Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę braci Grakchów, Spartakusa</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie</p>
5. Upadek republiki rzymskiej	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys polityczny i społeczny republiki rzymskiej Stronnictwa polityczne w Rzymie i ich walka o przywództwo Rywalizacja wodzów o 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, triumwirat</i></p>	<p>– wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej</p> <p>– wymienia skutki reformy wojskowej Mariusza</p> <p>– lokalizuje w czasie i wymienia główne</p>	<p>– wyjaśnia znaczenie ustrojowe reformy wojskowej Mariusza</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>popularzy, optymaci, I triumwirat, idy marcowe, II triumwirat</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie</p> <p>– wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Sulli, Krassusa, Pompejusza,</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie</p> <p>– w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza</p>

	<p>władzę w Rzymie i triumwirat</p> <ul style="list-style-type: none"> • Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. • II triumwirat – upadek republiki rzymskiej 		osiągnięcia Juliusza Cezara, Oktawiana Augusta	– wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Filippi, Akcjum)	Marka Antoniusza, Kleopatry VII	Cezara oraz Oktawiana Augusta
6. Początki cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Oktawian August i okoliczności powstania cesarstwa • Reformy państwa rzymskiego • Ustrój pryncypatu • Nowe zasady funkcjonowania imperium • Rządy dynastii julijsko-klaudyjskiej 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie wczesnego cesarstwa	– lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Oktawiana Augusta – wyjaśnia pojęcia: <i>pryncypat, „komedia republiki”, kult cesarza</i>	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – wyjaśnia pojęcie <i>pax Romana</i> – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie wczesnego cesarstwa	– wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej – wyjaśnia rolę polityków: Tyberiusza, Kaliguli, Klaudiusza, Nerona – opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
7. Od pryncypatu do dominatu	<ul style="list-style-type: none"> • Wojny i rozszerzanie imperium w I w. n.e. • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z kulturami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Problemy związane z zarządzaniem rozległym imperium • Zmiany ustroju i sposobu sprawowania władzy w antycznym Rzymie – wprowadzenie dominatu i tetrarchii 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cesarstwo, Imperium Rzymskie, romanizacja, urbanizacja, dynastia</i> – wskazuje na mapie Imperium Rzymskie w okresie późnego cesarstwa	– wyjaśnia pojęcia: <i>limes, dominat, tetrarchia, szlak bursztynowy</i> – lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia cesarza Dioklecjana	– za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa – opisuje przemiany ustrojowe, militarne i społeczne w okresie cesarstwa – wyjaśnia rolę Trajana	– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – wyjaśnia pojęcie <i>diaspora żydowska</i>	– w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego – wyjaśnia, jak w dziejach Rzymu zmieniało się rozumienie pojęcia <i>obywatel</i>
8. Kultura antycznego Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie prawa rzymskiego i jego znaczenie w dziejach 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, łacina</i>	– wymienia cechy prawa rzymskiego – wymienia cechy sztuki i	– wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa	– przedstawia działalność Polibiusza, Tacyta, Cycerona,	– wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium

	<p>Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> • Architektura i budownictwo rzymskie • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Kultura i sztuka antycznego Rzymu • Literatura i poezja rzymska • Rzymskie osiągnięcia techniczne i architektoniczne w kulturze europejskiej 	<p>– rozpoznaje główne dzieła architektury starożytnego Rzymu</p>	<p>architektury rzymskiej</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Panteon, Koloseum, akwedukt</i></p>	<p>rzymskiego</p> <p>– wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej</p>	<p>Seneki, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego</p> <p>– opisuje cechy filozofii rzymskiej</p>	<p>Rzymskiego</p> <p>– wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej</p>
9. Religia rzymska i chrześcijaństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Religia rzymska, przyswajanie wpływów obcych wierzeń podczas podbojów oraz rola religii dla państwa • Początki chrześcijaństwa i jego związki z judaizmem • Powstanie kościoła i charakterystyka wspólnot wczesnochrześcijańskich • Prześladowania chrześcijan – skala zjawiska i jego przyczyny • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Pierwsze herezje i rozłamy w chrześcijaństwie 	<p>– podaje główne cechy religii rzymskiej</p> <p>– rozpoznaje głównych bogów rzymskich</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>chrześcijaństwo</i></p> <p>– umiejscawia w czasie narodziny chrześcijaństwa</p> <p>– rozpoznaje symbole chrześcijaństwa</p>	<p>– wymienia główne cechy chrześcijaństwa</p> <p>– wymienia etapy powstania religii chrześcijańskiej</p> <p>– wyjaśnia symbole chrześcijaństwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mesjasz, męczennicy, herezja, bazylika</i></p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kulty wschodnie, sobory</i></p> <p>– wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa</p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa</p> <p>– przedstawia działalność św. Piotra i św. Pawła</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym ewolucję pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów Rzymu i świata</p>

10. Upadek cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> Przyczyny kryzysu wewnętrznego imperium Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi Zmiany społeczne w Rzymie Podział cesarstwa na zachodnio- i wschodniorzymskie Walki wewnętrzne o władzę nad imperium Wędrówki ludów i najazd Hunów 	<p>– prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego</p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie upadek imperium zachodniorzymskiego</p> <p>– wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i></p> <p>– wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>wielka wędrówka ludów</i></p> <p>– wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie</p> <p>– przedstawia znaczenie postaci Teodozjusza Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kolon, Hunowie</i></p> <p>– przedstawia znaczenie postaci Romulusa Augustulusa</p> <p>– za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego</p>	<p>– wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstantyna Wielkiego, Attyli</p> <p>– w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego</p>	<p>– porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie</p> <p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego</p>
Rozdział IV. Początki średniowiecza						
1. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> Położenie geograficzne Bizancjum Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura Działalność i osiągnięcia Justyniana Ustrój polityczny i gospodarka cesarstwa bizantyjskiego Zmiana znaczenia politycznego na przestrzeni dziejów Znaczenie Bizancjum dla zachowania osiągnięć cywilizacji antycznej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bizancjum</i></p> <p>– prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>państwo autokratyczne, państwo teokratyczne, Kodeks Justyniana</i></p> <p>– wymienia cechy sztuki bizantyjskiej</p> <p>– wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje plan Konstantynopola</p>	<p>– opisuje ustrój polityczny Bizancjum</p> <p>– wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>ikonoklazm</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Teodory</p>	<p>– w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy</p>
2. Świt narodów europejskich	<ul style="list-style-type: none"> Plemiona germańskie we wczesnośredniowiecznej Europie 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, chrystianizacja, zakon</i></p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe państw germańskich</p> <p>– wymienia i wskazuje na</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje proces powstania i upadku</p>	<p>– wyjaśnia rolę Teodoryka Wielkiego, św. Benedykta</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie rozwoju</p>

	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja monarchii barbarzyńskich Chryścianizacja plemion barbarzyńskich – znaczenie arianizmu Znaczenie chrześcijaństwa w budowie Europy, rola duchowieństwa i nowych zakonów 	<i>benedyktynów</i>	<p>mapie państwa germańskie</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia skutki działania zakonu benedyktynów prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wiec, drużyna, reguła zakonna, arianizm, skryptorium</i> 	<p>państw germańskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny powstania zakonu benedyktynów 	– wyjaśnia pojęcie <i>świt Europy</i>	chrześcijaństwa dla dziejów Europy
3. Narodziny i podboje islamu	<ul style="list-style-type: none"> Arabia przed Mahometem Okoliczności powstania islamu Zasady islamu i jego cechy charakterystyczne Podboje islamu i powstanie kalifatu Polityka Arabów wobec podbitej ludności Powstanie podziałów w islamie Osiągnięcia kulturalne i naukowe Arabów Znaczenie islamu dla rozwoju cywilizacji europejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Beduini</i> prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia główne założenia religii islamskiej wymienia etapy rozwoju religii islamskiej prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Mahomet, Allah, Koran, meczet</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę powstania islamu wyjaśnia rolę Mekki dla ludów arabskich za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu przedstawia działalność Mahometa ocenia postawę Arabów wobec ludności podbitej wyjaśnia pojęcia: <i>szariat, dżihad, sunnici, szyici</i> 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu wyjaśnia pojęcie <i>kalifat</i> wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium islamskiego wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla cywilizacji łaćńskiej i bizantyjskiej wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
4. Państwo Franków	<ul style="list-style-type: none"> Wzrost znaczenia Franków i powstanie ich królestwa Organizacja monarchii Franków w okresie rządów Merowingów Okoliczności odsunięcia od władzy Merowingów przez Karolingów 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków lokuje w czasie i przestrzeni powstanie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy ustrojowe państwa Franków prawidłowo stosuje pojęcie <i>monarchia patrymonialna</i> wymienia cechy armii Franków 	<ul style="list-style-type: none"> za pomocą mapy opisuje proces powstania państwa Franków prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo salickie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> 	– wyjaśnia rolę Chlodwiga, Karola Młota i Pepina Krótkiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków

	<ul style="list-style-type: none"> Rządy pierwszych Karolingów Utworzenie Państwa Kościelnego 	Państwa Kościelnego		– lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i wyjaśnia jej znaczenie			
5. Imperium Karola Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> Podboje Karola Wielkiego i odnowienie cesarstwa w Europie Znaczenie renesansu karolińskiego i osiągnięcia kulturalne Franków Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego 	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>cesarz</i></p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów</p> <p>– wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, siedem sztuk wyzwolonych, minuskuła karolińska</i></p> <p>– wymienia cechy armii Karola Wielkiego</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, renesans karoliński</i></p> <p>– wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego</p>	– opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwoju państwa Franków w czasach Karola Wielkiego	– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy	
6. Rozpad imperium Karolingów	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys imperium Karolingów Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej Kształtowanie się Francji i Niemiec Rzesza Niemiecka pod rządami Ottonów Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III 	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat z Verdun</p> <p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, I Rzesza</i></p> <p>– za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów</p>	<p>– opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy</p> <p>– za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy</p> <p>– wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny rozpadu imperium Karolingów</p> <p>– wyjaśnia znaczenie traktatu z Verdun</p> <p>– wyjaśnia rolę Konrada I, Henryka I, Ottona II</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy</p> <p>– porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów</p>	
7. Pierwsze państwa Słowian	<ul style="list-style-type: none"> Teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian Podział Słowian, 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Prastowianie, Słowianie, początki państwowości</i>	– za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych	– za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw	– wyjaśnia teorie naukowe dotyczące pochodzenia Słowian	– wyjaśnia problem	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i

	<p>organizacja społeczności słowiańskiej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego i jej znaczenie • Początki państwowości czeskiej i ruskiej 	– prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich	– opisuje cechy kultury Słowian i ich wierzeń	słowiańskich – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Awarowie, Protobułgarzy, rolnictwo żarowe, trybut, Przemyślidzi, Rurykowicze</i>	rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla i Metodego, Włodzimierza Wielkiego	kulturowym wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich
8. Kształtowanie się feudalizmu	<ul style="list-style-type: none"> • Zmiany gospodarcze i społeczne we wczesnym średniowieczu • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna i role poszczególnych grup społecznych • Rycerstwo, jego znaczenie, symbolika i obyczaje 	– prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej – rozpoznaje rycerza i opisuje jego uzbrojenie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – wymienia rodzaje renty feudalnej – charakteryzuje życie codzienne rycerzy i chłopów	– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pięiężna, feudalizm, immunitet, suzeren</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – wyjaśnia specyfikę systemu lennego w Anglii	– opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego	– w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
9. Najazdy normañskie i węgierskie	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny najazdów normañskich • Działalność wikingów • Najazdy węgierskie na Europę • Podboje Normanów • Ukształtowanie się państwa węgierskiego • Rejony Europy objęte najazdami normañskimi 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Normañowie, wikingowie, Węgrzy</i> – prawidłowo wskazuje na mapie obszary najazdów normañskich i węgierskich	– wymienia przyczyny ekspansji Normañów i Węgrów – lokalizuje w czasie powstanie królestwa angielskiego	– za pomocą mapy opisuje wyprawę normañskie – lokalizuje w czasie bitwę na Lechowym Polu i wyjaśnia jej znaczenie – lokalizuje w czasie bitwę pod Hastings i wyjaśnia jej znaczenie	– wyjaśnia rolę: Wilhelma Zdobywcy, Arpada, Stefana Wielkiego – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów wczesnośredniowiecznej Europy	– w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania Anglii i Węgier – ocenia skutki ekspansji Normañów
Rozdział V. Polska pierwszych Piastów						
1. Pradzieje ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> • Kultury archeologiczne na ziemiach polskich • Historia osady w Biskupinie 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin</i> – wskazuje na mapie	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ród, plemię, drużyna, opole, kultura archeologiczna, Wiślanie,</i>	– opisuje cechy kultury łużyckiej – opisuje cechy ustroju politycznego i	– opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności	– w szerokim aspekcie przedstawia losy ziem polskich w starożytności i

	<ul style="list-style-type: none"> Pojawienie się Słowian na ziemiach polskich i ich organizacja społeczna Plemiona słowiańskie na ziemiach polskich Pierwsze państwa Słowian na ziemiach polskich 	<p>pierwsze ośrodki plemion polskich</p> <p>– rozpoznaje gród w Biskupinie</p>	<p><i>Polanie</i></p> <p>– opisuje rolę bursztynowego szlaku</p>	<p>społeczno-ekonomicznego pierwszych plemion polskich</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka żarowa, gospodarka przemienno-odłogowa</i></p>	<p>pojawienia się Słowian na ziemiach polskich</p>	<p>wczesnym średniowieczu</p>
2. Początki państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> Początki ekspansji terytorialnej Polan Legendarni przodkowie Mieszka I Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku łacińskim Zmagania zbrojne Mieszka I z sąsiadami 	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Polan</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>Piastowie</i></p> <p>– lokalizuje w czasie chrzest Polski</p>	<p>– wymienia osiągnięcia Mieszka I</p> <p>– wymienia przyczyny chrystianizacji Polski</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>drużyna, gród, Wieleci</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy</p> <p>– za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów</p> <p>– wyjaśnia znaczenie dendrochronologii</p> <p>– umiejscawia w czasie bitwę pod Cedynią i wyjaśnia jej znaczenie</p>	<p>– wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski</p> <p>– opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>Dagome iudex</i></p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Wichmana, biskupa Jordana, Galla Anonima, Thietmara</p>	<p>– w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów</p>
3. Panowanie Bolesława Chrobrego	<ul style="list-style-type: none"> Misja św. Wojciecha w Prusach i zjazd gnieźnieński Podboje Bolesława Chrobrego Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego koronacja Bolesława Chrobrego i jej znaczenie 	<p>– lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego</p> <p>– wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja</i></p>	<p>– wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego</p> <p>– wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo, Drzwi Gnieźnieńskie, Szczerbiec</i></p> <p>– lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską</p>	<p>– opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Ottona III, Henryka II</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego</p> <p>– zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
4. Kryzys i odbudowa państwa	<ul style="list-style-type: none"> Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>tendencje centralistyczne, tendencje</i></p>	<p>– umiejscawia w czasie koronację Mieszka II</p> <p>– wymienia wewnętrzne i</p>	<p>– za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–</p>	<p>– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny kryzysu Polski</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu</p>

Piastów	<p>szybkiej chrystianizacji państwa polskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela • Panowanie Bolesława Śmiałego i jego polityka zagraniczna • Państwo polskie wobec konfliktu cesarstwa z papieżem • Wypędzenie Bolesława Śmiałego 	<p><i>decentralistyczne</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela – umiejscawia w czasie koronację Bolesława Śmiałego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego 	<p>zewewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i> 	<p>XII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie postaci: Mieszka II, Kazimierza Odnowiciela 	<p>pierwszych Piastów</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesława Śmiałego – wyjaśnia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia znaczenie postaci: Bezpryma, Masława, Jarosława II, Brzetysława, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem 	<p>państwa pierwszych Piastów</p> <ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie przedstawia spór Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem
5. Polska na przełomie XI i XII wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy Władysława Hermana i jego konflikty z synami • Polska w polityce międzynarodowej w XI w. • Walki pomiędzy Piastami o sukcesję na przykładzie konfliktu między Krzywoustym a Zbigniewem • Rządy Bolesława Krzywoustego – wojna z Niemcami oraz podbój Pomorza 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje w czasie panowania Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami – wskazuje zmiany terytorialne państwa polskiego w czasach Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny wojny polsko-niemieckiej za panowania Bolesława Krzywoustego – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia pojęcie <i>palatyn</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – wyjaśnia znaczenie postaci: Sieciecha, Henryka V, Galla Anonima 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym ocenia postać Bolesława Krzywoustego
6. Monarchia pierwszych	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja monarchii piastowskiej • Drużyna księżęca i jej 	<ul style="list-style-type: none"> – umiejscawia w czasie i przestrzeni państwo pierwszych Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia patrymonialna, drużyna</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje strukturę społeczno-ekonomiczną Polski pierwszych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przemiany ustrojowe w czasach Polski pierwszych 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia w szerokim aspekcie znaczenie państwa pierwszych

Piastów	<p>znaczenie dla państwa piastowskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Społeczeństwo państwa polskiego w czasach pierwszych Piastów • Rola władcy i problemy związane z dziedziczeniem 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>książe, król, rycerz</i>	– wymienia cechy ustrojowe Polski pierwszych Piastów	Piastów – wymienia cechy armii polskiej doby pierwszych Piastów – wymienia obciążenia prawa książęcego	Piastów – wyjaśnia okoliczności powstania warstwy rycerskiej w Polsce	Piastów dla dalszych dziejów Polski
Rozdział VI. Pełnia średniowiecza w Europie						
1. Konflikt cesarstwa z papieżem	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła • Wielka schizma wschodnia, jej przyczyny i skutki • Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki • Papieżstwo u szczytu potęgi politycznej • Stronnictwa propapieskie i procesarskie w średniowiecznej Europie 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>władza uniwersalna, prawosławie, katolicyzm</i> – wymienia cele polityki Grzegorza VII	– wyjaśnia pojęcia: <i>wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę, ekskomunika, celibat</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary, na których przeważał katolicyzm – wymienia różnice między katolicyzmem a prawosławiem	– wyjaśnia pojęcia; <i>feudalizacja Kościoła, symonia, nepotyzm, konklawe, reforma gregoriańska, obóz gregoriański, konkordat wormacki</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci: Grzegorza VII, Henryka IV	– wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie postaci Innocentego III	– w szerokim aspekcie ukazuje przyczyny i skutki wielkiej schizmy wschodniej – w szerokim aspekcie wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych • Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Negatywne i pozytywne 	– lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – lokalizuje w czasie okres krucjat – prawidłowo stosuje pojęcie <i>krucjata</i>	– wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat	– za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa, handel lewantyński</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II	– w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Fryderyka Barbarossa, Saladyna	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy

	skutki wypraw krzyżowych					
3. Imperium mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> Najazdy Mongołów na Europę i ich skutki 		<ul style="list-style-type: none"> wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą 			<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie wyjaśnia rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski
4. Narodziny monarchii stanowej	<ul style="list-style-type: none"> Przemiany społeczne w średniowieczu Ukształtowanie się stanów Powstanie pierwszych reprezentacji stanowych Początek monarchii stanowych w Europie (Anglia, Francja) 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, stan</i> wymienia stany w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pojęcie <i>monarchia stanowa</i> wymienia przykłady reprezentacji stanowych w poszczególnych państwach lokalizuje w czasie powstanie parlamentów w Anglii i we Francji 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia proces kształtowania się stanów społecznych opisuje zasady monarchii stanowych w Anglii i we Francji wyjaśnia pojęcie <i>Wielka Karta Swobód</i> 	<ul style="list-style-type: none"> w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania monarchii stanowych w Anglii i we Francji wyjaśnia rolę Jana bez Ziemi, Filipa Pięknego 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w średniowiecznej Europie
5. Gospodarka średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> Przemiany w średniowiecznym rolnictwie Odrodzenie i rozwój ośrodków miejskich Rola i charakterystyka handlu w średniowiecznej Europie Handel śródziemnomorski i rola miast włoskich Handel hanzeatycki Powrót gospodarki pieniężnej i początki bankowości Rola jarmarków 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje cechy gospodarki średniowiecznej prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółowka, trójpółowka, targi, jarmarki, bank</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w. wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje strukturę społeczno-gospodarczą Europy czasów krucjat wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>gospodarka naturalna, gospodarka towarowo-pięiężna</i> wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny rozwoju handlu w średniowieczu wyjaśnia przemiany sytuacji społeczno-ekonomicznej wsi w Europie doby krucjat 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian gospodarczo-społecznych w Europie czasów krucjat
6. Wieś i miasto w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje cechy średniowiecznego miasta prawidłowo stosuje 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia rolę cechów i gildii wymienia najważniejsze 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pięiężnej 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia okoliczności powstania i cechy średniowiecznego 	<ul style="list-style-type: none"> w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-

zu	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój miast w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta • Życie codzienne na wsi i w mieście w średniowieczu 	pojęcia: <i>trójpolówka, ratusz, cech</i>	miasta średniowiecznej Europy – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>patrycjat, pospólstwo, cech, gildia</i>	– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich – za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi	mieszczañstwa – opisuje cechy ustrojów miast w średniowieczu	społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w. – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy
7. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • Duchowość klasztorna we wczesnym średniowieczu • Monastycyzm cysterski i jego znaczenie • Polityczno-społeczne znaczenie Kościoła i duchowieństwa w średniowiecznej Europie • Przemiany życia religijnego • Ruchy heretyckie – waldensi i albigensi (katarzy) • Zakony żebracze • Znaczenie religii w średniowieczu • Papięstwo od kryzysu do potęgi 	– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja</i>	– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów) – wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw – prawidłowo stosuje pojęcie <i>ruchy monastyczne</i>	– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych – wyjaśnia założenia ideowe waldensów i albigensów – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Franciszka, św. Dominika	– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: św. Tomasza z Akwinu, Innocentego III	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy
8. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • Kultura stanowa w średniowieczu jako wynik funkcjonowania społeczeństwa stanowego • Architektura romańska i 	– rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej	– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> – wymienia najważniejsze	– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum, siedem sztuk wyzwolonych</i> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby	– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza – wyjaśnia rolę uniwersytetów dla	– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy – wskazuje współczesne

	<p>gotycka</p> <ul style="list-style-type: none"> Literatura w średniowieczu Filozofia średniowiecznej Europy Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu Uniwersytety i edukacja w średniowiecznej Europie 		<p>cechy kultury średniowiecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej 	<p>średniowiecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) – wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne – opisuje system edukacyjny w średniowieczu 	<p>dziejów średniowiecznej Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej 	<p>dziedzictwo kultury średniowiecza</p>
Rozdział VII. Rozbicie dzielnicowe i odbudowa Królestwa Polskiego						
1. Rozbicie dzielnicowe	<ul style="list-style-type: none"> Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego System senioratu – funkcjonowanie i upadek Walki wewnętrzne pomiędzy książętami piastowskimi Najazdy mongolskie 	<ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje w czasie śmierć Bolesława Krzywoustego – rozpoznaje na mapie Polskę w czasach rozbicia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>seniorat, pryncypat</i> – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Łęczycy dla dziejów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – wyjaśnia znaczenie postaci: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego, Mieszka Starego, Kazimierza Sprawiedliwego, Leszka Białego, Henryka Brodatego, Henryka Pobożnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia w szerokim aspekcie przyczyny i proces rozbicia dzielnicowego w Polsce
2. Rozwój gospodarczy ziem polskich	<ul style="list-style-type: none"> Ożywienie gospodarcze na ziemiach polskich Osadnictwo na prawie niemieckim i na prawie polskim na ziemiach księstw piastowskich 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbicia dzielnicowego – rozpoznaje i opisuje plan wsi i miasta lokowanego na prawie 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia zmiany ekonomiczno-społeczne na ziemiach polskich w dobie 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje proces lokowania wsi i miast – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, burmistrz, immunitet,</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie postaci Henryka Brodatego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na 	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbicia

	<ul style="list-style-type: none"> Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbitcia dzielnicowego Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich Początki monarchii stanowej 	niemieckim	rozbitcia dzielnicowego	<i>fan, ratusz, wolnizna</i>	ziemiach polskich w XIII w.	dzielnicowego dla dziejów Polski
3. Sąsiedzi Polski w XII–XIII wieku	<ul style="list-style-type: none"> Powstanie Marchii Brandenburskiej Plemiona Bałtów i ich najazdy na ziemie polskie Sprowadzenie Krzyżaków nad Bałtyk Państwo zakonu krzyżackiego w Prusach Ruś w XII–XIII w. Czechy w XIII w. 	– prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, Ruś</i> – lokuje na mapie sąsiadów Polski w XII–XIII w.	– wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski	– wyjaśnia znaczenie postaci Konrada Mazowieckiego – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Bałtowie</i> – za pomocą mapy opisuje rozwój terytorialny państwa krzyżackiego	– wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Marchii Brandenburskiej – wyjaśnia znaczenie postaci: Albrechta Niedźwiedzia, Mendoga, Giedymina, Hermana von Salza – wyjaśnia przyczyny upadku znaczenia Rusi Kijowskiej – wyjaśnia powody rosnącej pozycji Czech w XII–XIII w.	– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski
4. Próby zjednoczenia a Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> Apogeum rozbitcia dzielnicowego Próby zjednoczenia ziem polskich w XII i XIII w. Rola Kościoła w próbach jednoczenia Polski Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. – Przemysł II Polska pod rządami Przemysławów 	– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni rozbitcie dzielnicowe w Polsce – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich	– wyjaśnia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła w próbach jednoczenia ziem polskich	– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – lokuje w czasie panowanie Przemysła II i Wacława II	– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce – wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski	– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny zjednoczenia ziem polskich – zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy

5. Odrodzenie Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> Przebieg walk o zjednoczenie Polski toczonych przez Władysława Łokietka Polityka zagraniczna Łokietka – sojusz z Węgrami oraz konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami Straty terytorialne na rzecz sąsiadów Znaczenie koronacji Władysława Łokietka 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka</p> <p>– wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka</p> <p>– wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka</p>	<p>– wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami</p> <p>– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami</p>	<p>– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>bunt wójta Alberta</i></p>	<p>– w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka</p> <p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
6. Monarchia Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski Rozwój cywilizacyjny ziem polskich Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego Problemy z dziedzictwem tronu 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego</p> <p>– rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego</p>	<p>– wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego</p> <p>– lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego</p> <p>– opisuje stosunek Kazimierza Wielkiego do diaspory żydowskiej</p> <p>– wyjaśnia problem z dziedzictwem tronu</p>	<p>– w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego</p> <p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
Rozdział VIII. Polska i Europa u schyłku średniowiecza						
1. Unie z Węgrami i Litwą	<ul style="list-style-type: none"> Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów w Polsce Wzrost znaczenia szlachty na przełomie XIV i XV w. 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie unię w Krewie</p> <p>– rozpoznaje na mapie monarchię Jagiellonów</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna</i></p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki przywileju w Koszycach</p> <p>– lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach oraz unię w Krewie</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny przejścia władzy w Polsce przez Andegawenów</p> <p>– wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej</p> <p>– porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej</p>	<p>– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Litwa przed unią z Polską • Początki unii polsko-litewskiej, kształtowanie się zasad współistnienia • Rządy Władysława Jagiełły i jego polityka dynastyczna • Wielokulturowość państwa Jagiellonów, w tym na ziemiach polskich 	<p>– wymienia założenia przywileju koszyckiego</p> <p>– wymienia założenia unii w Krewie</p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>przywilej generalny</i></p>	<p>skutki przywileju koszyckiego</p> <p>– wyjaśnia rolę postaci: Ludwika Andegaweńskiego, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda</p> <p>– lokuje w czasie unię w Horodle</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej</p>	<p>– ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagielle</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedlneński</i></p>	<p>szlacheckiej</p> <p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
2. Wojny z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Postanowienia I pokoju toruńskiego • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Wojny polsko-krzyżackie w latach 20. i 30. XV w. 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką</p> <p>– wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej</p>	<p>– wskazuje na mapie Żmudź</p> <p>– wymienia przyczyny wojny z zakonem</p> <p>– lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego</p> <p>– za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej</p>	<p>– za pomocą mapy opisuje przebieg Wielkiej Wojny z zakonem</p> <p>– wyjaśnia rolę postaci: Władysława Jagiełły, Ulricha von Jungingena</p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły</p> <p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włódkowica</p>	<p>– w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski</p> <p>– zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy</p>
3. Europa Zachodnia w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> • Zjednoczenie Francji i wybuch wojny stuletniej • Przebieg konfliktu angielsko-francuskiego w XIV–XV w. • Monarchia burgundzka • Cesarstwo w XIII–XIV w. • Wojny szwajcarskie i spadek znaczenia rycerstwa • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni wojnę stuletnią</p> <p>– wymienia przyczyny i skutki wojny stuletniej</p> <p>– prawidłowo stosuję pojęcie <i>Cesarstwo</i></p>	<p>– prawidłowo lokuję Burgundię i Szwajcarię na mapie</p> <p>– wymienia przyczyny kryzysu Cesarstwa w XIII–XIV w.</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>rekonkwista</i></p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej</p> <p>– wyjaśnia rolę Joanny d’Arc</p> <p>– wyjaśnia przyczyny spadku znaczenia rycerstwa</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wielkie bezkrólewie</i>, <i>Złota bulla</i></p>	<p>– opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojny stuletniej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie monarchii burgundzkiej</p> <p>– wyjaśnia okoliczności powstania Szwajcarii</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy</p>

4. Kryzys schyłku średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys gospodarczy i epidemia dżumy Powstania chłopskie w Anglii i we Francji Niewola awiniońska papieży Spory o istotę Kościoła i ruchy reformatorskie 	<p>– wymienia przyczyny kryzysu Kościoła w XIV–XV w.</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i></p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki czarnej śmierci</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, sobór w Konstancji</i></p>	<p>– wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki powstań chłopskich w Anglii i we Francji</p> <p>– lokalizuje w czasie sobór w Konstancji</p>	<p>– wyjaśnia cechy niewoli awiniońskiej</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>kuralizm, koncyliaryzm, nowa pobożność</i></p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny kryzysu w Kościele katolickim</p>
5. Europa Środkowa i Wschodnia w XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> Czechy pod panowaniem Luksemburgów Powstanie husytyzmu i wojny husyckie Podboje imperium osmańskiego na Bałkanach Węgry w XV w. Ruś w walce o wyzwolenie spod zwierzchnictwa Mongołów 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>husyci, Turcy osmańscy</i></p>	<p>– wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego</p> <p>– wymienia główne założenia ideologii husyckiej</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny ekspansji Osmanów i za pomocą mapy ją opisuje</p> <p>– wyjaśnia rolę Jana Husa</p>	<p>– opisuje przebieg i skutki wojen husyckich</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej</p> <p>– wyjaśnia przebieg procesu wyjścia ziem ruskich spod zwierzchnictwa Mongołów</p>	<p>– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich</p> <p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego</p>
6. Panowanie Kazimierza Jagiellończyka	<ul style="list-style-type: none"> Panowanie i śmierć Władysława Warneńczyka Bezkrólewie i objęcie rządów przez Kazimierza Jagiellończyka Przyczyny wojny trzynastoletniej Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej Zmiany w sztuce wojennej w XV w. Skutki wojny trzynastoletniej Polityka dynastyczna 	<p>– prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią</p> <p>– wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej</p>	<p>– lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną</p> <p>– wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej</p> <p>– wymienia skutki II pokoju toruńskiego</p> <p>– lokuje w czasie przywilej cerekwicko-nieszawski i wymienia jego postanowienia</p>	<p>– wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji</i></p> <p>– za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– prawidłowo stosuje pojęcie <i>polityka dynastyczna</i></p>	<p>– wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski</p> <p>– wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej</p> <p>– za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka</p> <p>– wyjaśnia rolę Zbigniewa Oleśnickiego</p>	<p>– w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską</p> <p>– w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski</p> <p>– w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju</p>

	Kazimierza Jagiellończyka					cerekwicko-nieszawskiego dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
7. Monarchia polska w XIV–XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> Zmiany w administracji polskiej Rozwój monarchii stanowej Przywileje szlacheckie charakterystyczne cechy polskiej monarchii stanowej 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia stanowa, przywilej stanowy</i></p> <p>– rozpoznaje cechy polskiej monarchii stanowej</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia elekcyjna, sejmik, rada królewska, senat</i></p> <p>– wymienia postanowienia najważniejszych przywilejów szlacheckich</p>	<p>– opisuje system administracji centralnej i samorządowej w Polsce</p> <p>– wyjaśnia powody wzrostu znaczenia szlachty</p> <p>– wyjaśnia przyczyny i skutki wydania najważniejszych przywilejów szlacheckich</p>	<p>– wyjaśnia pojęcie <i>Corona Regni Poloniae</i></p> <p>– w porządku chronologicznym wyjaśnia proces powstawania demokracji szlacheckiej</p>	<p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia proces przemian ustrojowych w Polsce XIV–XV w.</p>
8. Kultura polska w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> Architektura średniowieczna w Polsce Malarstwo i rzeźba średniowieczna w Polsce Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich Początki polskiego dziejopisarstwa Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu Rola Akademii Krakowskiej 	<p>– rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza</p> <p>– rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce</p>	<p>– za pomocą schematów opisuje style romański i gotycki</p> <p>– wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce</p> <p>– wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce</p>	<p>– opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce</p> <p>– opisuje system szkolnictwa w Polsce</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci: Wita Stwosza, Galla Anonima, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza</p>	<p>– wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce</p> <p>– opisuje dzieje Akademii Krakowskiej i wyjaśnia jej znaczenie</p>	<p>– w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Polski</p> <p>– wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce</p>